HE 2/2026 vp
Liisa Toopakka
Suomen luonnonsuojeluliitto ry
MmV 11.3.2026

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnossamme keskitymme esityksen ympäristönäkökulmiin.

Suomen luonnonsuojeluliitto kiittää lausuntopyynnöstä ja toteaa seuraavaa.

Yleisesti

Julkisia hankintoja sääntelemällä ja ohjaamalla voidaan edistää vähähiilisiä, energiatehokkaita sekä kiertotaloutta ja luonnon monimuotoisuutta tukevia ratkaisuja.

Esityksen ympäristövaikutuksia arvioitaessa esiin on nostettu erityisesti vastuullisesti tuotetut elintarvikkeet, joiden avulla pystytään esimerkiksi tukemaan monimuotoisuutta, parantamaan maaperän terveyttä sekä hillitsemään ilmastopäästöjä. Isoja myönteisiä vaikutuksia saadaan aikaan vähentämällä eläinperäisten tuotteiden kulutusta, tämä olisi voitu tuoda selvemmin esiin vaikutuksia esiteltäessä.

Hankintayksiköt voivat päättää, kuinka paljon painottavat ympäristönäkökulmia omissa päätöksissään. Luonnonsuojeluliitto toivoo, että hankintayksiköitä ohjataan päätöksenteossa ympäristöystävällisempään suuntaan. Nyt näin tehdään, mutta vaadittava taso noudattaa kansallista lainsäädäntöä tai esimerkiksi hankintadirektiivin liitteessä X mainittuja YK:n sopimuksia, mikä tuskin vielä muuttaa tilannetta merkittävästi.

Julkisten hankintojen tulisi johdonmukaisesti tukea Suomen ilmastolain tavoitetta saavuttaa hiilineutraalius vuoteen 2035 mennessä. Lisäksi ilmasto- ja ympäristönäkökulmasta olisi tärkeää, että hankintojen suunnittelussa huomioitaisiin hankintojen koko elinkaaren vaikutukset, kuten esimerkiksi tuotteen valmistamisen raaka-aineiden tuotannosta ja koko hankintaketjun kuljetuksista syntyvät haitalliset ympäristövaikutukset ja niiden vähentäminen.

Nyt esitetty lakimuutos ei paranna tilannetta merkittävästi ympäristön osalta

Lain tavoitteet

On hyvä, että lakeihin lisätään maininta hankintojen toteuttamisesta ekologisesti kestävästi.

Säännöskohtaisten perustelujen mukaan hankintadirektiivissä edellä mainittu edellyttää, että

"*jäsenvaltioiden on toteutettava aiheellisia toimenpiteitä varmistaakseen, että toimittajat noudattavat hankintasopimuksia tehdessään sovellettavia ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisia velvoitteita, jotka on vahvistettu unionin oikeudessa, kansallisessa lainsäädännössä tai hankintadirektiivin liitteessä X luetelluissa kansainvälisissä säännöksissä.*"

Kansallisen ja EU:n lainsäädännön noudattaminen ei kuitenkaan ole vielä riittävä taso tässä mainitun ympäristövastuullisuuden varmistamiseksi. Lainsäädännön mukaan toimiminen ei takaa, että hankinnat ovat ilmasto- tai luontotavoitteiden mukaisia. Paljon jää edelleen hankintayksiköiden vastuulle. Ympäristövelvoitteiden noudattaminen voisi olla sitovammin ohjattu tavoitelainsäädännössä.

Kestämättömästi tuotetut tuotteet ovat usein ympäristöystävällisiä vaihtoehtoja kalliimpia, koska haitallisia ympäristövaikutuksia ei huomioida hinnassa. Jos yritetään samaan aikaan hakea taloudellista ja ekologista kestävyyttä monen kunnan tiukassa taloustilanteessa, on riski että ekologinen kestävyys jää taloudellisen kestävyyden jalkoihin. Hintaa on mahdollista saada alas kestävyyden kustannuksella.

Taloudellisen kestävyyden määrittely jää tässä yhteydessä hallituksen esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa epäselväksi.

Kasvisruoan osuuden lisääminen olisi helppo ja kustannustehokas tapa parantaa julkisten hankintojen ekologista kestävyyttä, mutta vaihtoehtoa ei tuoda selvästi esiin hallituksen esityksen perusteluissa. Ilmastovaikutusten näkökulmasta runsaasti päästöjä aiheuttavien eläinperäisten tuotteiden, kuten naudanlihan, kulutuksen vähentäminen julkisissa palveluissa on yksi vaikuttavimmista keinoista pienentää hankintojen hiilijalanjälkeä.

Hallituksen esityksen vaikutuksia käsittelevän kappaleen mukaan *"Turvallisuus- ja ympäristökriteerien aiempaa vahvempi huomioiminen voi välillisesti lisätä yritysten hallinnollista työtä, kun niiden täytyy osoittaa oman tuotteensa tai palvelunsa turvallisuusvaatimusten ja ympäristöominaisuuksien täyttyminen. Tämän lakimuutoksen osalta kyse ei kuitenkaan ole varsinaisesta yrityksiin kohdistuvasta sääntelytaakasta, sillä lainsäädäntö ei aseta erityisiä velvoitteita hankintojen ominaisuuksille, vaan ne määrittelee hankintayksikkö. Edellä mainittujen näkökulmien huomioiminen on hankintayksiköiden omien etujen mukaista, ei vain lainsäädännön velvoittamaa toimintaa."*

Hieman epäselväksi kuitenkin jää, kuinka ympäristöominaisuuksien täyttyminen osoitetaan.

Pakolliset poissulkemisperusteet

Törkeän luonnonsuojelurikoksen ja törkeän ympäristörikoksen lisääminen poissulkemisperusteisiin on hyvä lisä lainsäädäntöön.

Jäteala

Luonnonsuojeluliitto pitää hyvänä, että jätealaa koskien säädetään poikkeus sidosyksiköiden omistusosuusvaatimuksesta, ala tulee rajata vaatimusten ulkopuolelle.

Luonnonsuojeluliiton näkökulmasta on tärkeää turvata ja mahdollistaa jätehuollon järjestämisen sekä edistää kiertotaloutta ja materiaalien tehokasta käyttöä ympäristönsuojelusta huolehtien.

Samoin jätevesihuoltoa koskevan sääntelyn tulee turvata kuntien mahdollisuudet järjestää vesihuolto tehokkaasti ja ympäristön kannalta kestävällä tavalla. Vesihuolto ja jätevesien käsittely on myös ilmastonmuutokseen sopeutumisen kannalta tärkeää infrastruktuuria.

Luonnonsuojeluliitto nostaa jäte- ja jätevesihuollon osalta esille Euroopan unionin ja Suomen toistaiseksi saavuttamattomat tavoitteet materiaalitehokkuuden ja kiertotalouden suhteen ja muistuttaa biokaasun talteenoton tehostamisen ja hyödyntämisen tarpeesta. Biokaasun tuotannon ja talteenoton merkitys korostuu lannoite- ja polttoaineomavaraisuuden, hajautetun energiantuotannon sekä huoltovarmuuden vuoksi.

Lisätietoja
- monimuotoisuusasiantuntija Liisa Toopakka, p. 040 504 2989, liisa.toopakka@sll.fi